

Kadernota 2017

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	3
VOORWOORD	5
1. INLEIDING	7
1.1 Algemeen.....	7
1.2 Leeswijzer	7
1.3 Behandelprocedure	7
2. ONTWIKKELINGEN EN BESTUURLIJKE FOCUS	9
2.1 Algemeen.....	9
2.2 Belangrijke thema's 2017-2020.....	9
2.3 Nieuw en Vernieuwend.....	10
2.4 Nieuwe wettelijke taken / relatie met formatie.....	17
2.5 Belasting en tariefbeleid	19
2.6 Actualiseren meerjareninvesteringsplan	19
3. HET HUIDIGE BUDGETTAIRE BEELD	21
3.1 Algemene uitkering gemeentefonds.....	21
3.2 Het huidig meerjarig beeld.....	21
3.3 Duurzaam financieel beleid	21
3.4 Risico's (financieel).....	22
3.5 Voortgang bezuinigingen	23
4. HET BEELD VAN DE KADERNOTA	25
4.1 Kaderstellend	25
4.2 Het resultaat van de kadernota	25
5. RELATIE MET COALITIEAKKOORD 2014-2018	27
5.1 Openbare Orde en Veiligheid.....	27
5.2 Wonen.....	27
5.3 Bedrijvigheid	28
5.4 Verenigingen.....	29
5.5 Steinerbos.....	30
5.6 Sociaal Domein.....	30
5.7 Landschap	31
5.8 Financiën	32
5.9 Personeel en Organisatie	32
5.10 Dienstverlening Centraal	32
5.11 Onderwijs.....	33
5.12 Ombouw peuterspeelzaalwerk naar peuteropvang.....	33

5.13	Gezond bewegen.....	33
5.14	Beheer openbare ruimte.....	33
5.15	Verkeer	34
5.16	Duurzaamheid.....	35
5.17	Behoud karakteristieke en beeldbepalende gebouwen	35
5.18	Kunst en Cultuur	35
5.19	Relatie met de burgers	35
5.20	Regionale samenwerking	36
6.	TECHNISCHE UITGANGSPUNTEN BEGROTING 2017.....	37
6.1	Nieuwe BBV	37
6.2	Loon- en prijsontwikkelingen	38
6.3	Dividend	38
6.4	Rentepercentages	39
	BIJLAGE I MEERJARENINVESTERINGSPLANNING.....	40

Voorwoord

Voor u ligt de kadernota 2017. In de kadernota worden de strategische kaders gesteld voor de komende jaren. De kadernota 2017 is beleidsmatig opgesteld waarbij de financiële kaders verder worden uitgewerkt in de tweede helft van 2016 (uitkomsten raadsessies en nog te nemen raadsbesluiten) en in de begroting 2017.

De laatste jaren staan de gemeentelijke financiën onder druk als gevolg van bezuinigingen, economische crisis en nieuwe taken.

De reeds doorgevoerde forse bezuinigingen hebben een grote impact op de samenleving en de organisatie. Hoewel er goede resultaten worden geboekt, bezuinigingen zijn gerealiseerd en ook kansen ontstaan om zaken anders te organiseren, blijkt het op onderdelen soms lastig om voorgenomen voorstellen te realiseren. Dat vraagt om anders kijken, meer loslaten of het maken van scherpe en daadkrachtige keuzes. En dat is niet altijd gemakkelijk, maar wel noodzakelijk. In dit kader zijn ook diverse sessies met uw Raad opgepakt. Hierin worden goede stappen gezet echter de gevolgen zijn vaak pas op de langere termijn terug te zien.

De Berap I-2016 geeft een negatief resultaat over het jaar 2016 weer en over 2017 een klein positief saldo. Naast de acties voor de langere termijn vraagt het eveneens directe actie voor de begroting 2017.

De financiële ruimte die hierdoor ontstaat zal daarna worden ingezet om de ambitie, die in deze kadernota verder wordt verwoord, uit te voeren.

We zien ook mooie ontwikkelingen in de samenleving, waarbij inwoners zelf initiatief nemen zonder daarbij een beroep te doen op de overheid. Dat toont de kracht van de samenleving die in Stein aanwezig is. Iets dat we moeten koesteren, waar we trots op mogen zijn en waar we ruimte aan willen geven. Want Stein zijn wij samen en dat betekent, dat we soms op onze handen moeten zitten of juist iets los moeten laten om ondanks beperkte middelen, ambities en wensen uit de samenleving te kunnen faciliteren en daarmee te realiseren. Dat vraagt een beweging, waarin we anders kijken naar de samenleving en naar onszelf en waarbij we met elkaar en met de Steinse samenleving in dialoog blijven over kansen, knelpunten, kaders en keuzes.

Het college van burgemeester en wethouders.

1. INLEIDING

1.1 Algemeen

Op grond van de financiële verordening biedt het college van burgemeester en wethouders de raad in het voorjaar een nota aan over de kaders voor het volgende begrotingsjaar en de drie opeenvolgende jaren. Jaarlijks in juli stelt de gemeenteraad een kadernota vast. De functie van de kadernota is om hierin (meerjarige) afwegingen in beleid te maken. Met het vaststellen van deze kaders geeft de raad het college de opdracht binnen de gestelde kaders de programmabegroting op te stellen. Het Coalitieakkoord 2014-2018 is de kapstok voor deze kadernota. Om deze reden is in deze kadernota een overzicht gegeven van de punten in het coalitieakkoord en de wijze waarop hieraan invulling is gegeven. Met gepaste trots stellen wij vast dat vele punten vanuit dit coalitieakkoord zijn gerealiseerd of in voorbereiding zijn.

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 staat in het teken van de ontwikkelingen en bestuurlijke focus. In dit hoofdstuk wordt een aantal belangrijke ontwikkelingen en thema's voor de komende jaren voor Stein beschreven. De algemene inhoudelijke focus staat centraal in dit hoofdstuk en kort wordt ingegaan op de wijze waarop het college deze inhoudelijke focus wil realiseren in samenwerking met de samenleving.

In hoofdstuk 3 komen de financiële ontwikkelingen in relatie tot het huidige budgettaire beeld aan de orde.

De paragraaf duurzaam financieel beleid beschrijft de wijze waarop het college ook voor de toekomst op financieel gebied een goede balans wil blijven realiseren. Ook behandelt dit hoofdstuk de risico's, de ontwikkeling van het weerstandsvermogen en de stand van zaken van de bezuinigingen.

Hoofdstuk 4 schetst het beeld van deze kadernota, de status en de denklijn. Hierin zijn ook de structurele en incidentele mutaties opgenomen, die geld kosten en geld opleveren. In hoofdstuk 5 is een opsomming van de punten van het Coalitieakkoord 2014-2018 inclusief actualisatie beschreven.

Hoofdstuk 6 beschrijft de technische uitgangspunten voor deze kadernota en voor het opstellen van de begroting 2016.

1.3 Behandelprocedure

Voor de behandeling van deze kadernota is in overleg de volgende planning opgesteld:

Verspreiden kadernota	1 juni 2016 ¹
Inleveren schriftelijke vragen	13 juni 2016 (vóór 9:00)
Beantwoording schriftelijke vragen door College	17 juni 2016
Behandeling in gezamenlijke raadscommissie	23 juni 2016
Raadsvergadering	7 juli 2016
Concretisering PM-posten	Op te nemen in outputplanning

¹ De kadernota is 2 juni 2016 verstrekt aangezien nog een nachtelijke run van het financiële systeem diende plaats te vinden ten behoeve van de laatste financiële stand van zaken na Berap I.

2. ONTWIKKELINGEN EN BESTUURLIJKE FOCUS

2.1 Algemeen

Met de decentralisatie van rijkstaken in het sociaal domein per 1 januari 2015 heeft één van de grootste na-oorlogse wijzigingen plaatsgevonden in het openbaar bestuur. Gemeenten kregen de verantwoordelijkheid voor nieuwe taken en bestaande taken werden zowel in 2015 als 2016 uitgebreid. Hiermee is de gemeente meer en meer het “eerste portaal” van de overheid. Naast de veranderingen binnen het sociaal domein hebben gemeenten ook te maken met minder financiële en personele middelen, een zich wijzigende verhouding tussen overheid, markt en samenleving en de ophanden zijnde (nieuwe) Omgevingswet. Een Wet die in omvang een verandering brengt binnen het domein ruimte zoals de decentralisaties in het sociaal domein. Ook verregaande digitalisering en versnelling van de samenleving is aan de orde. Dit alles in relatie tot het zijn van een krimpgemeente vraagt om keuzes. Keuzes die bijdragen aan het behoud van een leefbare en bereikbare gemeente met visie voor samenhang en participatie.

Bevolkingsontwikkeling

Op basis van de primos gegevens van 2013 zien we dat de komende jaren de omvang van de bevolking daalt. De verwachting is dat het aantal inwoners van 25.131 zal afnemen tot 21.087 in 2040. Daarnaast zien we een trend dat inwoners steeds ouder worden. De prognose is dat vooral de bevolkingsgroep van 65 jaar en ouder toeneemt tot 2040, met bijna een 1/5 van het aantal inwoners van 75 jaar en ouder.

Sociale- en economische agenda

De economische crisis lijkt achter ons te liggen, maar hoe gaat dit herstel er in de toekomst uitzien? Alleen al door de krimp krijgen we met structureel financieel veranderende tijden te maken en dat vraagt om andere keuzes en het optimaal benutten van de kracht van de samenleving en investeren in samenwerking. Om dit een gezicht te geven, is de uitdaging om samen met burgers en ondernemers zowel een sociaal- als economische agenda op te stellen. Agenda's met samenhang tussen een aantrekkelijke gemeente om te wonen en te werken en het stimuleren van economische groei.

2.2 Belangrijke thema's 2017-2020

Met het oog op de hiervoor beschreven veranderingen is een goede balans tussen “Inhoud”, “Middelen” en de wijze van “Organiseren” van groot belang. Het college wil dat Stein, in lijn met het coalitieakkoord, een gemeente blijft met perspectief. Dit vraagt echter om meer focus, want een duurzaam financieel beleid vereist keuzes. Keuzes met betrekking tot bestaand beleid dat aanpast of vernieuwd moet worden en de invulling van nieuwe wettelijke taken. Op basis hiervan zijn de belangrijkste thema's:

- Actieve en Betrokken inwoners en ondernemers (eigenkrachtvisie)
- Samenwerken waar het werkt
- Sociaal domein
- Steins Werkbedrijf (SWB) in ontwikkeling
- Aantrekkelijke woon- en werkgemeente (sociaal economische agenda)
- Duurzame inrichting en onderhoud van de openbare ruimte
- Een passend asielbeleid
- Verregaande digitalisering en de consequenties
- Implementatie van de Omgevingswet
- Evaluatie Nota Handhaven met Beleid en inhuur BOA-capaciteit
- Normalisatie woonwagenzaken

2.3 Nieuw en Vernieuwend

2.3.1 Actieve en Betrokken inwoners en ondernemers

We gaan in 2017 werken aan de uitvoer van de verschillende DOP initiatieven die op onderdelen ondersteuning van de gemeente vragen. Met name in de kernen Berg aan de Maas en Stein zien we initiatieven zoals de herinrichting van het Beatrixplein en de integrale visies voor de wijken Oud Stein en Nieuwdorp. Hierbij is zowel procesmatige als financiële ondersteuning nodig om bottom up-plannen voor de wijk samen met inwoners te realiseren.

Ook grootschaliger bottom up initiatieven willen wij financieel en procesmatig ondersteunen. De bij het proces betrokken ketenpartners zoeken in de samenwerking naar mogelijkheden van co-financiering. Om te voorkomen dat betrokken partijen op elkaar wachten, zou de gemeente als primair belanghebbende het voortouw dienen te nemen en budget beschikbaar moeten kunnen stellen voor initiatieven, die het belang van de Steinse gemeenschap in voldoende mate dienen. Wij willen hiervoor (financiële) ruimte vrijmaken vanuit de reserve 3D. Deugdelijk onderbouwde voorstellen met voldoende maatschappelijk draagvlak zullen wij aan de raad ter besluitvorming voorleggen.

De afstemming van van burger/ondernemersinitiatieven met gemeentelijke initiatieven vanuit de DOPsgewijze aanpak willen wij verder stimuleren en intensiveren.

2.3.2 Samenwerken waar het werkt

Er wordt op een groot aantal gebieden samengewerkt met gemeenten in de sub-regio Westelijke mijnstreek en met de regio Zuid-Limburg. Nieuw voor 2017 e.v. is het verder nadenken over- en onderzoeken van de volgende 2 onderwerpen:

- Nut en noodzaak om te komen tot een regionaal Participatiebedrijf voor de Westelijke Mijnstreek
- Intensivering samenwerking op uitvoeringsniveau

Participatiebedrijf Westelijke Mijnstreek

Met de komst van de Participatiewet zijn er met name voor de onderkant arbeidsmarkt een aantal zaken ingrijpend veranderd. Zo ligt (mede) bij gemeenten de verantwoording om zogenoemde garantiebanen en beschut werkplekken te creëren voor mensen die tot 1 januari 2015 terecht konden bij het SW-bedrijf. De hiermee samenhangende rijksbijdrage ligt per persoon ten minste 60% lager dan de WSW-subsidie. Doordat er dus geen instroom meer plaatsvindt in het SW-bedrijf (Vixia) ontstonden en ontstaan er steeds meer knelpunten in de bedrijfsvoering en kan niet meer worden voldaan aan productie- en dienstverleningsafspraken. Daarnaast heeft Vixia relatief weinig medewerkers extern werken (intern werken kost meer). Bij ongewijzigd beleid lopen de tekorten hierdoor op. Hier komt bij dat de rijksbijdrage tussen 2015 en 2021 jaarlijks wordt verlaagd met € 500 per SE. Het gevolg is een jaarlijkse toename van de gemeentelijke bijdrage. Om deze beweging te keren en te komen tot een verlaging van de gemeentelijke bijdrage, wordt in 2016 een strategische visie gemaakt en aan de raden voorgelegd. Hierbij gaat het om een radicale wijziging van de bedrijfsvoering bij Vixia en tegelijk een vorm van samengaan van de sociale diensten. Hierover heen ligt de uitgangsgedachte om in 2017 te komen tot een nadere uitwerking van een Participatiebedrijf. Een uitvoeringsorganisatie waarin Vixia en de afdelingen Werk en Inkomen van de deelnemende gemeenten opgaan in 1 organisatie onder aansturing van 1 management. De belangrijkste taakstelling in het onderzoek en de uitwerkingen wijkt niet af van de huidige taakstelling voor gemeenten, “de weg naar werk voor belanghebbenden” zo kort mogelijk maken.

De noodzakelijke ontwikkelingen binnen Vixia brengen meerjarig hoge frictiekosten met zich mee, die deels worden gecompenseerd door betere opbrengsten. Ook het onderzoek en de uitwerking om te komen tot 1 uitvoeringsorganisatie zal incidenteel voor 2017 en 2018 kosten met zich meebrengen. Inzicht in deze kosten zullen voor de begrotingsbehandeling in november 2016 grotendeels bekend zijn.

Naast een nog toenemende gemeentelijke bijdrage brengt deze ontwikkeling ook extra uitvoeringskosten met zich mee. Om die reden wordt voorgesteld zowel de gemeentelijke bijdrage als de incidentele uitvoeringskosten te laste te brengen van de reserve 3D.

Bij ongewijzigd beleid is er sprake van een jaarlijkse toename van de gemeentelijke bijdrage met ca € 90.000 t/m 2021 a.g.v. de afname van de fictieve rijksbijdrage van € 500 per SE.

Samenwerking(en)

Tijdens de begrotingsbehandeling van 10 november 2015 is raadsbreed afgesproken in 2016 fundamenteel met elkaar van gedachten te wisselen over de vraag welke taken wij voor Stein als kerntaken zien. De noodzaak hiertoe is met name ingegeven door het financieel toekomstperspectief van de gemeente Stein. In een gezamenlijk traject met Raad en College heeft in april (samenwerken) en juni (kerntakendiscussie) 2016 een 1e verkenning en een debat plaatsgevonden van samenwerken en kerntaken van de gemeente Stein.

Betreffende samenwerken wordt er een nadere uitwerking gegeven inzake intensivering samenwerking op uitvoeringsniveau en strategische visie in de Westelijke Mijnstreek.

De kerntakendiscussie betreft de discussie in welke hoedanigheid (kwaliteitsniveau, zelfstandig of in samenwerking) de gemeente Stein de wettelijke en niet-wettelijke taken uitvoert. Bij de niet-wettelijke taken komt daar als extra discussiepunt bij of de gemeente Stein deze taken al dan niet moet blijven uitvoeren.

De output daarvan zal in 2017 leiden tot een Steinse agenda op de thema's kerntaken en samenwerking.

2.3.3 Sociaal Domein

Het sociaal domein omvat alle ondersteuning en activering van burgers op het gebied van zorg en welzijn (Wmo), jeugdbeleid en jeugdzorg, werk en inkomen en de aangrenzende terreinen als zorggeschikt wonen, leefbaarheid, veiligheid, sport en onderwijs. Dit principe, deze visie moet meer zijn vertaling krijgen in (integraal) beleid, uitvoering maar ook in de financiële functie (ontschotting tussen 3D en participatiebudget). We zien dit als een groeiproces waarin we in 2017 nieuwe stappen gaan zetten.

Wmo-zorg en jeugdhulp

De inkoop van jeugdhulp en Wmo-arrangementen en voorzieningen verloopt nu nog gescheiden. We gaan in 2017 meer onderlinge afstemming realiseren.

Voor de jeugdhulp is er gekozen voor twee toegangen: een gemeentelijke loket voor de functie begeleiding en de overige jeugdhulp en een regionaal loket via het Centrum voor jeugd en Gezin (CJG). In de praktijk levert dit zowel vanuit het klantperspectief (dienstverlening) als kosten, problemen op. We heroverwegen daarom de eerder gekozen dubbele toegang voor de jeugdhulp.

Het is wenselijk dat er meer laagdrempelige voorzieningen in de wijken komen. Wij hebben daarbij een faciliterende rol. Overleg en afstemming met o.a. professionele partijen en burgerinitiatieven is hierbij noodzakelijk.

De toegang tot voorzieningen binnen de Wmo en de jeugd moet geoptimaliseerd worden en dient meer op elkaar afgestemd te worden. Hiertoe gaan we in ieder geval bekijken hoe we het Sociaal Team (Wmo) en het gebiedsteam Jeugd in elkaar kunnen schuiven tot één integraal team 0 - 100+.

Voor de uitvoering van de zorgtaken Wmo en Jeugdhulp dient de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie verder verbeterd te worden. Het thema "privacy" krijgt daarbij specifiek aandacht.

Binnen het sociaal domein zal er aan de hand van een goede monitoring inzicht verkregen worden rondom trends en ontwikkelingen in het sociaal domein. Deze input is weer noodzakelijk voor een goede beleidssturing/ontwikkeling.

Meerjarig dalen de beschikbare gemeentelijke budgetten voor het sociaal domein; dit noopt tot een efficiënte uitvoeringsorganisatie en het verbeteren van de inkoopfunctie; deze

verbeterslagen moeten binnen de structureel beschikbare middelen uitgevoerd worden. De afname van dit budget is meegenomen in de begroting.

Verschuiving van de zorgvraag

Bijzonder aandacht vraagt de verschuiving van de zorgvraag. Waar het beroep op de zware zorg door de werkwijze verschuift naar een lichte vorm van zorg, verschuift ook de vraag van lichtere professionele zorg naar preventie en een toenemende vraag naar algemene voorzieningen zoals het algemeen maatschappelijk werk en cliëntondersteuning. Deze verschuiving levert in beginsel een besparing op waar het gaat om de zwaardere professionele zorg maar resulteert nu al in een vraag om meer budget voor algemeen toegankelijke voorzieningen.

Het budget wordt momenteel geïnventariseerd en beoordeeld, o.a. aan de hand van marktconsultatie.

Ontschotting binnen het budget 3D

Momenteel is er in de financiële verantwoording sprake van een 2D budget voor WMO/Jeugd en een 1D budget voor Participatie. De overschotten op deze budgetten komen terecht in de reserve 3D. Uit deze reserve worden de uitvoerings- en meerkosten gedekt voor WMO/Jeugd, terwijl de uitvoeringskosten en meerkosten voor participatie ten laste komen van het participatiebudget (bedoeld om trajecten uit te voeren). De gemeentelijke bijdrage en meerkosten voor Vixia komen nu ten laste van de exploitatie. De wens is om alle inkomsten, overschotten, extra kosten en tekorten onder te brengen binnen 1 budget 3D en de reserve 3D. Hierbinnen moeten voor het inzicht wel alle middelen geoormerkt zijn maar er mag geen sprake meer zijn van verschillende budgetten.

2.3.4 Steins Werkbedrijf (SWB) in ontwikkeling

De ontwikkeling van het Steins WerkBedrijf (SWB) hangt nauw samen met de ontwikkelingen bij Vixia en het al of niet tot stand komen van een regionaal Participatiebedrijf en groenbedrijf. Vooralsnog wordt het SWB verder doorontwikkeld zoals is besloten en vastgelegd in het visiedocument “koersnotitie mens en werk”. Dit betekent dat naast de start van fase 1, hetgeen is ingezet als een voor Stein budgettair neutrale operatie (groenonderhoud openbare ruimte in eigen beheer met de inzet van Vixia medewerkers), voor 2017 een verdere doorontwikkeling staat gepland welke gepaard zal gaan met een uitbreiding van formatie (leiding en ondersteuning) en middelen. In de opvolgende fasen gaat het immers om uitbreiding van werksoorten en daarmee om een toename van het aantal leer/werktrajecten voor de doelgroep die valt onder de onderkant arbeidsmarkt. Hierbij zal nog meer gestuurd moeten worden op de realisatie van garantiebanen en werkplekken voor nieuw beschutte participatie. Zie hierna ook de paragraaf “Een gemeente die werk maakt van “iedereen kan meedoen””.

2.3.5 Aantrekkelijke woon- en werk gemeente

De krimp enerzijds en de decentralisaties in het sociaal domein anderzijds maken dat per saldo de inkomsten afnemen en de kosten stijgen. Dan zijn er op termijn ook nog de gevolgen van de implementatie van de Omgevingswet en met name een toename van (nieuwe) taken.

Het keren van deze ontwikkeling vraagt om keuzen. Keuzen die samen de basis moeten vormen voor een meerjarige economische- en sociale agenda, waarbij aandacht moet zijn voor de onderlinge samenhang. Het gaat om op groei gerichte agenda's met aandacht voor:

- Thema(s) en activiteiten die burgers trekken en binden
- Stimuleren en faciliteren van economische groei
- Creëren van redenen om Stein te willen zien
- Een gemeente die werk maakt van “iedereen kan meedoen”

Thema(s) en activiteiten die burgers trekken en binden

Stein kenmerkt zich nog steeds door een sterk ontwikkeld verenigingsleven maar ook is elke kern nog steeds een dorpse gemeenschap. Om dat te behouden en te bevorderen is het van belang om (ook financieel) te investeren in thema's en activiteiten die leven bij burgers en wat maakt dat je in Stein wilt wonen en dat het ook voor mensen van buiten nog aantrekkelijker wordt

om zich in Stein te vestigen. Hierbij is het van belang om burgers (en ondernemers) te betrekken, zodanig dat over de grenzen van het eigen dorp wordt heen gekeken. Een van de thema's is duurzaamheid, duurzaamheid als het gaat om milieu en energie maar ook gezond kunnen blijven leven en bewegen valt onder duurzaamheid.

Juist op dit thema valt veel te winnen in Stein.

Door de ligging aan de A2/A76 en een grote industriële buurman straalt Stein bereikbaarheid en een goed vestigingsklimaat voor ondernemers uit, maar ook het zijn van een minder gezonde leefomgeving. Beide kanten verdienen aandacht als het gaat om burgers te trekken en te binden. Aandacht die resulteert in nieuwe ideeën en initiatieven met een goede PR-waarde. En ideeën zijn er in de Steinse samenleving:

- Overkap de A76 langs Stein en voorzie het dak van zonnepanelen.
- Leg een zonnepaneel park aan waarbij burgers, ondernemers en de gemeente gezamenlijk eigenaar zijn.
- Zoek partijen met een regionaal gericht aanbod op specifieke (medische) voorzieningen die te goede komen aan de eigen inwoners maar ook goed zijn voor de burgers van buurgemeenten.

Het gaat bij dit onderwerp eigenlijk om een omkeer in denken en vernieuwing. Een omkering die resulteert in een gemeente die je "dagelijks wilt zien". Voorwaarde is wel dat er politiek draagvlak is en bereidheid tot investeren.

Stimuleren en faciliteren van economische groei

Stein wil, onder meer als antwoord op krimp, de economische slagkracht binnen de gemeentegrenzen vergroten. Onze gemeente is van oudsher een bedrijvige gemeente. Dit hebben wij mede te danken aan de goede ligging en bereikbaarheid en de aanwezigheid van een haven en vliegveld in de onmiddellijke nabijheid. Wij kennen echter geen beleid waarmee we actief inspelen op het vergroten van de economische slagkracht en op het faciliteren van bedrijven door een goed ondernemersklimaat te bieden. In 2016 is daarom gestart met een interactief proces dat leidt tot vaststelling van een economische beleidsplan. In 2017 zal uitvoering worden gegeven aan het vastgestelde beleid. We zetten daarbij vooral in op het stimuleren van verdergaande samenwerking tussen ondernemers onderling, tussen ondernemers en gemeente, en tussen ondernemers en maatschappelijke partijen. Wij willen nieuwe samenwerkingen zien ontstaan tussen ondernemers in de toeristische sector. De gemeente wil ook graag met de ondernemers het gesprek aan gaan over hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Ondernemers kunnen de gemeente ondersteunen en de samenleving helpen de leefbaarheid in de kernen op peil te houden. Bijvoorbeeld door gezamenlijke investeringen voor het behouden van ontmoetingsplekken, evenementen, werkgelegenheid maar ook om jongeren na afronding van hun opleiding de kans te geven ook in Stein of omgeving aan het werk te gaan. Om een goed ondernemersklimaat te borgen is regelmatig overleg tussen gemeente en ondernemers noodzakelijk. Daarom zetten we in op goede dienstverlening richting ondernemers.

Creëren of versterken van toeristische trekkers onder het motto "Stein te willen zien"

Hoewel een toerist op doortocht ontdekt dat Stein mooie en unieke plekken heeft die de moeite van een bezoek waard zijn, zijn er zeker meer specifieke "trekkers" te bedenken die Stein op de toeristische kaart zetten. Het hebben van meer "trekkers" stimuleert de lokale economie en brengt ook werkgelegenheid mee. Dit creëren is een gezamenlijke uitdaging voor bestuurders, burgers en ondernemers.

Naast het bedenken van "trekkers" is ook de uitstraling belangrijk. Met trots voeren we het motto "Stein wil je zien". Kortom we willen door heel de gemeente heen uitstralen wat Stein te bieden heeft onder het motto dat we bouwen aan een imago dat past bij onze visie.

Een gemeente die werk maakt van "iedereen kan meedoen"

Meedoen is het hoofdthema van de Participatiewet. Meedoen in de vorm van (vrijwilligers)werk, dagbesteding of en andere vorm van maatschappelijk betrokken zijn. Met de komst van de DOP's is een platform ontstaan dat gericht is om samenhang en betrokkenheid van zoveel mogelijk burgers en daarmee de mogelijkheid voor elke inwoner om maatschappelijk mee te

doen. Maar juist voor mensen die een afstand tot de arbeidsmarkt hebben, door omstandigheden of beperkingen, zet de gemeente Stein in op voorzieningen en stimulerende maatregelen. Deze voorzieningen en maatregelen zijn in alle gevallen gericht op participeren in een vorm van werk of arbeidsmatige dagbesteding. Hierbij zal optimaal gebruik worden gemaakt van bestaande voorzieningen en maatregelen te weten:

- Wsw banen en trajecten naar werk bij Vixia
- Leerwerktrajecten en tegenprestatie trajecten bij het Steins Werkbedrijf i.o.
- Een divers aanbod aan leerwerktrajecten bij projecten als Post.NL
- Een aantal werkervaringstrajecten bij bedrijven
- In- en doorstroom in werkplekken via Social Return on Investment (SROI)

Maar er moeten meer mogelijkheden komen. Mogelijkheden op lokaal en regionaal niveau. Door het wegvallen van instroom in de WSW is er onderzoek gedaan naar mogelijkheden om mensen die op beschutte participatie zijn aangewezen een alternatief te bieden. Tevens moet er ook op lokaal niveau uitvoering worden gegeven aan de afspraak tussen rijk en ondernemers om 125.000 banen te creëren voor de onderkant van de arbeidsmarkt.

Er is onlangs door de regio-gemeenten een convenant gesloten om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de vraagstelling vanuit VDL Nedcar om zo spoedig mogelijk 900 tijdelijke banen in te vullen. Doelstelling volgens het convenant is om samen te werken en zodoende die tewerkstelling te faciliteren.

De gemeente Stein heeft ca. 100 WWB'ers binnen haar bestand gescreend op geschiktheid voor een tijdelijk dienstverband binnen VDL Nedcar.

Geconstateerd is dat slechts weinigen aan de gestelde kwalificaties voldoen. Momenteel wordt met de mensen, die hier wel voor in aanmerking komen, de mogelijkheid van tewerkstelling besproken.

Om aan deze ontwikkelingen en opdracht verder invulling te geven zal er nu en ook in 2017 e.v. structureel ingezet moeten worden op nieuwe voorzieningen als:

- Het inkopen van beschutte werkplekken en/of dagbestedingsplekken, waarbij het aantal afhankelijk is van het aantal mensen dat de indicatie heeft van beschut werken.
- Het creëren van structurele werkgelegenheid voor de doelgroep binnen de gemeente, waarbij het streven is een taakstelling tot 2025 te realiseren van 15-20 formatieplaatsen (deels invulling binnen de huidige formatie deel door uitbreiding)
- Het stimuleren van extra banen bij instellingen (lees semi-overheid) waarbij het tot 2025 gaat om ca 20-25 formatieplaatsen.
- Het stimuleren van extra banen bij "Steinse" bedrijven en ondernemingen waarbij het gaat om ca 150-200 banen.
- Bij elke aanbesteding van werk SROI als onderhandelpunt aan de orde te stellen.

In 2015 was de aandacht gericht op implementatie van de nieuwe Participatiewet en in 2016 worden de bestaande voorzieningen onderzocht, versterkt en uitgebreid. In 2017 zal het moeten gaan om het creëren van de hiervoor aangegeven nieuwe voorzieningen. Voorwaar voorzieningen die meerjarig om de inzet van extra middelen en formatie vragen om de taakstellingen te realiseren.

2.3.6 Duurzame vernieuwingen en inrichting en onderhoud van de openbare ruimte

Onderhoudsniveau Openbare Ruimte.

Eind 2015 is met de gemeenteraad en de commissie OWM gestart met de discussie over het onderhoudsniveau van de openbare ruimte binnen de gemeente. Dit traject heeft geleid tot het raadsvoorstel dat in juni 2016 aan de gemeenteraad is aangeboden. Regelmatig komen vanuit verschillende invalshoeken vragen om wijzigingen in de openbare ruimte aan te brengen. Meestal worden wijzigingen welke worden opgepakt via de reguliere weg (opnemen in begroting) afgehandeld. Soms is het noodzakelijk om deze wijzigingen snel op te pakken. Hiervoor is momenteel geen budget in de begroting voorhanden.

Verkeer

Op 25 juni 2013 heeft de gemeenteraad het GVVP vastgesteld. In het GVVP zijn diverse projecten geformuleerd die bijdragen aan het verhogen van de verkeersveiligheid in de gemeente Stein.

Bij het opstellen van de kaders en de beleidsuitgangspunten in het GVVP is rekening gehouden met de financiële situatie van de gemeente Stein medio 2013. Bij het opstellen van het Meerjarig Investeringsprogramma (MIP) 2013 is ingezet op projecten waarvoor reeds middelen beschikbaar waren en op werkzaamheden ten gevolge van wettelijke verplichtingen. Hierdoor zijn diverse in het GVVP opgenomen projecten niet in de begroting geborgd destijds. In de commissie OWM van 17 mei 2016 is het MIP 2016 besproken. De in het MIP 2016 opgenomen projecten zijn in deze kadernota opgenomen. Met het uitvoeren van de in het MIP 2016 genoemde projecten wordt de verkeersveiligheid vergroot. Actuele ontwikkelingen op gebied van verkeer zijn in het MIP 2016 meegenomen. Mogelijk komen de fiets gerelateerde projecten in aanmerking voor provinciale subsidies.

Verkeersregelinstallatie Urmonderbaan/A2

Bij de aanleg van de VRI Urmonderbaan/A2 is contractueel vastgelegd dat de gemeente Stein bijdraagt in 25% van de kosten bij vervanging van deze installatie. De installatie wordt dit jaar vervangen. De kosten moeten in 2017 betaald worden. Deze kosten waren niet voorzien. De vervanging van de VRI is in 2016 pas aangekondigd bij de gemeente Stein. De totale kosten voor de vervanging, 25 procent is voor rekening van de Gemeente Stein, worden voor begroting 2017 bepaald. Beoordeeld wordt of hieromtrent oud voor nieuw ter dekking kan worden aangedragen.

Grootschalig wegreconstructie

De Heidekampweg-Nieuwe Postbaan-Rotonde ACL, en Ronde Veestraat moeten vanwege hun huidige toestand in 2017/2018 gerenoveerd worden. Bij de reconstructie worden de wegen qua inrichting en belastbaarheid geschikt gemaakt voor de toekomstige ontwikkelingen. Hierbij moet worden gedacht aan de toename van het vrachtverkeer tussen het Chemelot terrein en de haven, stimulering bedrijvigheid in de haven en de gebiedsvisie.

De Ronde ACL en nieuwe Postbaan zijn al in de begroting opgenomen, waarbij de nieuwe Postbaan naar voren gehaald moet worden.

De rotonde Veestraat en Heidekampweg dienen bij begroting 2017 te worden bijgeraamd. Hieromtrent wordt gezocht na mogelijke dekking in de bestaande investeringsplanning.

2.3.7 Een passend asielbeleid

Asielbeleid heeft betrekking op noodopvang, crisisopvang en het huisvesten en integreren van statushouders. Vanwege het ontbreken van geschikte locaties is nood- en crisisopvang secundair een aandachtspunt wat vooralsnog niet wordt vertaald in beleid.

De focus in dit beleid is daarom op de huisvesting en integratie van statushouders, dit in relatie tot een toenemende taakstelling. De toename van de taakstelling voor 2017 is op dit moment nog niet bekend.

Naast het inhuizen wordt ook het hele integratietraject van statushouders gestuurd en begeleid vanuit de ambtelijke organisatie. In het overgrote deel van gemeenten zijn deze werkzaamheden uitbesteed aan Vluchtelingenwerk. In het verleden was dit ook het geval in Stein. Gelet op de omvang en noodzaak van het verhogen van de kwaliteit van het integratietraject doen wij opnieuw een beroep op Vluchtelingenwerk.

Om meerjarig (2016-2018) de taakstelling te realiseren is een groter aanbod aan sociale huurwoningen nodig dat kan worden toegewezen door de woningstichtingen. Daarom zijn ook de in Stein actieve corporaties aangesloten bij het “Limburgs maatwerk”. Hierbij bemiddelen corporaties bij de verhuur van particulier woningbezit aan statushouders. De gemeente heeft hierin wel een coördinerende rol.

De toegenomen instroom leidt landelijk tot extra aandacht voor de (kwaliteit van de) daadwerkelijke integratie. Speciaal meer aandacht voor de kwaliteit van het traject naar (vrijwilligers)werk, taalonderwijs en aansluiting in de betrokkenheid van de woonomgeving.

2.3.8 Verregaande digitalisering en de consequenties

In 2016 is een begin gemaakt met informatiebeveiliging door middel van een informatiebeveiligingsplan en benoeming van een tijdelijke Chief information security officer (Ciso). Om te voldoen aan de eisen van de baseline informatiebeveiliging gemeenten is een verdere uitrol van het plan noodzakelijk.

Hiernaast is de Wet Meldplicht datalekken én de nieuwe Europese Algemene verordening gegevensbescherming (Avg) van toepassing geworden. In dit kader dient de gemeente Stein te beschikken over een privacy beleid, een privacyreglement en een structurele borging in de werkprocessen. Hiervoor dient de gemeente te beschikken over een privacy officer en/of een functionaris gegevensbescherming.

Met ingang van 1 januari 2016 zijn gemeenten in dit kader onder meer verplicht om verlies van privacygevoelige informatie (datalekken) te melden bij de landelijke Autoriteit Persoonsgegevens. Gemeenten die datalekken niet (op tijd) melden, riskeren een maximale boete van € 820.000.

De noodzaak om informatiebeveiliging/privacybescherming structureel te gaan borgen vanaf 2016 is dus groot. De inschatting is dat hiervoor een fte moet worden ingezet.

2.3.9 Evaluatie Nota Handhaven met Beleid en inhuur BOA-capaciteit

In de openbare vergadering van 22 oktober 2015 heeft de Raad de nota “Handhaving met Beleid” vastgesteld en ingestemd met de inhuur van BOA-capaciteit. Op basis daarvan is voor 2016 een HandhavingsUitvoeringsProgramma vastgesteld. Het jaar 2016 staat in het teken van monitoring en verzamelen van kengetallen zodat eind 2016 een evaluatie kan plaatsvinden om te beoordelen of met de huidige middelen de gewenste prioriteiten gehaald kunnen worden. Evaluatie van de inzet van de BOA's maken hier onderdeel van uit. De evaluatie dient als input voor afweging en besluitvorming ten behoeve van 2017.

Onderdeel van het Centrumplan Stein is dat er voor het parkeren een blauwe zone wordt ingesteld. Om het parkeergedrag te handhaven worden BOA's ingezet. Dit is in Berap I-2016 opgenomen.

2.3.10 Normalisatie woonwagenzaken

De afgelopen jaren is de lokale overheid (integraal) niet voldoende in verbinding geweest met burgers op en rondom de woonwagenlocaties. Dit willen we graag verbeteren. Het college heeft opdracht gegeven om in 2016 een voorbereidend onderzoek uit te voeren. Dit onderzoek moet leiden tot een integraal plan van aanpak ‘Normalisatie woonwagenzaken’. Er vindt informatieverzameling plaats en er wordt een analyse gemaakt om onze informatiepositie te versterken. Het plan van aanpak zal nadrukkelijk voorzien zijn van sterke sociale component. Samen met alle afdelingen binnen onze gemeente en met externe ketenpartners gaan we op een interactieve wijze werken aan integraal beleid dat gericht is op participatie waarbij een extra focus ligt op de jeugd. De bewoners van de woonwagenlocaties worden in de toekomst normaal behandeld door de lokale overheid en daarbij hebben zij dezelfde rechten en plichten als alle burgers in Stein. De lokale overheid voert haar handhavende en hulpverlenende taken op de woonwagenlocaties uit zoals bij alle inwoners van Stein. Het beleid van de gemeente Stein zal gericht zijn op de ontwikkeling van eigen kracht van de bevolking waarbij ingezet zal gaan

worden op participatie. Met respect voor de Sinti cultuur zullen we inzetten op het meedoen in de maatschappij.

Het plan van aanpak zal in de raadscyclus van oktober 2016 worden voorgelegd aan de gemeenteraad, met daarbij een uitgebreide toelichting op de financiële component. In 2017 en 2018 vindt dan het normalisatieproces plaats.

Door inzet van bestaande budgetten (normalisatie woonwagenzaken, juridische procedures en participatiebudget) is voor het voorbereidend onderzoek € 70.000 in Berap I-vrijgemaakt.

2.4 Nieuwe wettelijke taken / relatie met formatie

2.4.1 Implementatie van de omgevingswet

Naar verwachting zal eind 2018 de Omgevingswet in werking treden. De Omgevingswet vervangt vele wetten en regels die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving door één Wet, vier AMvB's en tien ministeriële regelingen. Vijftien bestaande wetten (bijvoorbeeld de Wet ruimtelijke ordening, de Waterwet en de Crisis- en herstelwet) worden geheel geïntegreerd in de nieuwe Omgevingswet. Van ongeveer 25 andere wetten gaan de omgevingsrechtelijke onderdelen over naar de Omgevingswet.

De fysieke leefomgeving omvat onder meer bouwwerken, infrastructuur, water, bodem, lucht, landschappen, natuur en cultureel erfgoed. Hierdoor zal deze wet op een groot gedeelte van de gemeentelijke organisatie impact hebben.

De Omgevingswet zorgt voor één van de meest ingrijpende wetswijzigingen ooit op het fysieke domein. De wet zorgt naast bundeling en wijziging van de bestaande regelgeving, ook voor een integrale benadering en oplossing van vraagstukken, intensieve onderlinge ambtelijke samenwerking, aanpassingen in de ICT-omgeving en actieve burgerparticipatie.

In 2016 is een compact kernteam gestart met de inventarisatie van de navolgende onderwerpen:

- wat is de inhoud van de uitvoeringsregelingen en waar deze afwijkt van de huidige regelgeving of werkwijze;
- welke beleidsvelden moeten in de toekomst worden verwerkt in het omgevingsplan die thans niet geactualiseerd zijn of waarop zelfs nog geen beleid is ontwikkeld;
- welke samenwerkingsverbanden moeten worden geïntensiveerd met andere partijen, zoals omliggende gemeenten, provincie, waterschappen, RUD, Veiligheidsregio en wellicht de GGD;
- welke wijzigingen zijn in de ICT-omgeving nodig;
- welke vaardigheden/skills voor ambtenaren en bestuurders zijn nodig om te kunnen werken met de Omgevingswet.

In antwoord hierop moet een projectplan worden gemaakt met bijbehorend budget en projectorganisatie. Vanaf 2017 start de projectorganisatie met de implementatie van de Omgevingswet zodat de gemeentelijke organisatie tijdig gereed is voor de Omgevingswet.

Hoewel op het moment van schrijven de inventarisatiefase al is gestart, kan voor de jaren 2017-2020 nog geen doorkijk worden gemaakt naar de gevolgen van de Omgevingswet voor wat betreft de formatie en het budget.

Daarnaast hebben de koepelorganisaties VNG, IPO, Unie van Waterschappen en het Rijk in het voorjaar van 2016 overeenstemming bereikt over een hoofdlijnenakkoord over de kostenverdeling van de implementatie van de Omgevingswet. In het akkoord is een principe-afspraken gemaakt over de verdeling van de investeringskosten, transitiekosten en uitvoeringskosten die door de invoering van de Omgevingswet ontstaan. De exacte financiële consequenties van dit akkoord moeten nog worden uitgewerkt en zijn momenteel voor de gemeente Stein nog niet inzichtelijk te maken

2.4.2 Wetsvoorstel private kwaliteitsborging in de bouw

Op 13 mei 2015 heeft de Ministerraad op voorstel van minister Blok van Wonen en Rijksdienst ingestemd met het wetsvoorstel 'Kwaliteitsborging voor het bouwen'. Marktpartijen zijn in het nieuwe stelsel zelf verantwoordelijk voor het voldoen aan de wettelijke eisen. Bij het afgeven van een vergunning voor het bouwen kijkt de gemeente niet meer naar bouwtechnische aspecten en voert geen controles meer uit tijdens de bouw. In plaats daarvan komt een nieuw systeem van kwaliteitsborging waarin marktpartijen zorgen dat aan de wettelijke eisen wordt voldaan. Onder bepaalde voorwaarden kan ook de aannemer of architect de kwaliteitsborger zijn. Een onafhankelijke publieke toelatingsorganisatie zal beoordelen of een methode voldoet. De gemeente controleert bij het afgeven van een vergunning voor het bouwen of wordt gewerkt met een toegelaten methode voor kwaliteitsbewaking, toegepast door een hiervoor gerechtigde kwaliteitsborger. Ook blijft de gemeente toetsen aan de lokale welstandseisen, het bestemmingsplan en de veiligheid voor de omgeving.

Het wetsvoorstel is op 14 april 2016 ingediend bij de Tweede Kamer. Pas na goedkeuring door zowel de Tweede als de Eerste kamer staat de planning en inhoud van de wet vast. Naar verwachting zal het nieuwe systeem van kwaliteitsborging gefaseerd ingevoerd worden, waarbij een invoeringsdatum vanaf 1 januari 2018 wordt genoemd voor de eerste fase van beoordeling door private kwaliteitsborgers. Hierop anticiperend wordt binnen de gemeente Stein in 2016 een impactanalyse uitgevoerd. Hierdoor worden de gevolgen inzichtelijk en hoe hierop het beste kan worden ingespeeld zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Kwantitatief wordt nu in beeld gebracht welke invloed de nieuwe wet heeft op onder meer uren (formatie) en de relatie met (bouw)leges. Op basis van de kwantitatieve analyse kan vervolgens kwalitatief worden gekeken naar de invloed op functies/inzet van medewerkers, werkprocessen en de relatie met betrokken partijen zoals aanvragers, adviseurs en belanghebbenden. De resultaten van beide analyses dienen als input voor afweging en besluitvorming t.b.v. 2017.

2.5 Belasting en tariefbeleid

Betreffende het belasting- en tariefbeleid worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- In de programmabegroting 2016-2019 is rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van 2% van de opbrengsten OZB.
- Bij de tarieven voor de afvalstoffenheffingen en de rioolheffingen wordt 100% kostendekking toegepast.
- In de programmabegroting 2016-2019 is rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van 2% van de opbrengsten van toeristen- en hondenbelasting
- Ook bij de bepaling van de legestarieven wordt uitgegaan van een jaarlijkse verhoging van 2%. Hierbij wordt, daar waar van toepassing, rekening gehouden met wettelijk gestelde maxima.
- Bij de huurtarieven voor de binnensportaccommodaties (sport- en gymzalen) wordt geen verhoging doorgevoerd. De tarieven voor de buitensportaccommodaties worden contractueel bepaald door de CBS indexeringen.
- Bij de marktgeden wordt uitgegaan van een kostendekkend tarief.
- Kostendekkingsplannen zijn in principe kaderstellend voor de tariefbepalingen.

De 2% stijging is inclusief inflatie en exclusief areaal uitbreidingen.

In het vervolg van 2016 wordt een belastingbeleidsplan opgesteld. Hierin worden de beleidsmatige onderwerpen betreffende belastingen en legestarieven vastgelegd. Dit belastingbeleidsplan wordt ter vaststelling aan uw Raad voorgelegd.

2.6 Actualiseren meerjareninvesteringsplan

Meerjaren Investerings Plan (MIP) 2017 -2020	2016	2017	2018	2019	2020
Voorstel nieuwe projecten op te nemen in de kadernota 2017 afschrijven in 40 jaar	€ -	€ 50.000	€ 315.000	€ 620.000	€ 765.000
Voorstel nieuwe projecten op te nemen in de kadernota 2017 afschrijven in 60 jaar		€ 665.000	€ 870.000	€ 820.000	€ 210.000
Exploitatie	€ 30.000	€ 50.000	€ 40.000	€ 20.000	€ 37.500

In de bijlage is de meerjareninvesteringsplanning (MIP) gespecificeerd weergegeven.

3. HET HUIDIGE BUDGETTAIRE BEELD

3.1 Algemene uitkering gemeentefonds

In deze kadernota zijn de cijfers van de algemene uitkering verwerkt op basis van de meest recente circulaire, zijnde de decembercirculaire 2015. Ten tijde van opstellen van de kadernota 2017 is de meicirculaire 2016 nog niet gepubliceerd.

Effecten van de meicirculaire 2016 van het gemeentefonds zullen wel in de meerjarenbegroting 2017 worden verwerkt.

3.2 Het huidig meerjarig beeld

De eerste bestuursrapportage 2016 geeft in 2016 en 2017 een negatief exploitatieresultaat weer en vanaf 2018 positief.

(Bedragen x € 1.000)	2016	2017	2018	2019
Vastgestelde begroting 2016:	- 376	+ 110	+ 376	+ 319
Begrotingswijzigingen:	+ 164	+ 166	+ 169	+ 173
Doorwerking berap-I 2016:	- 442	- 227	- 222	- 320
Begroting ná berap-I 2016:	- 654	+ 49	+ 323	+ 172

In deze saldi zijn zowel de gerealiseerde als de taakstellende ongerealiseerde bezuinigingen opgenomen. De impact van meicirculaire is hierin nog niet verwerkt daar deze ten tijde van het opstellen van deze Kadernota nog niet is gepubliceerd.

3.3 Duurzaam financieel beleid

De ontwikkelingen in de afgelopen jaren zijn duidelijk nog van invloed op de huidige situatie. De bijdragen van het rijk zijn teruggelopen, de risico's zijn toegenomen door de decentralisaties en het uitblijven van herstel van de lokale economie werkt – nog steeds - nadelig door. Positieve ontwikkelingen zijn er echter ook. Een voorbeeld hiervan is de daling van het bijstandsbestand, inclusief de daarmee verband houdende uitgaven (zie ook de jaarrekening 2015). Op het gebied van de financiën blijven wij een gedegen, sober, voorzichtig en doelmatig beleid voeren.

Uiteraard blijven wij ook alert op het benutten van kansen. Denk daarbij aan subsidiemogelijkheden, waarbij overigens wel steeds een kosten-baten analyse nodig is. De eigen middelen zijn immers schaars en kunnen maar één keer worden ingezet.

De kaders van ons financieel beleid luiden als volgt:

- De begroting is elk jaar structureel sluitend;
- De begroting is samengesteld op basis van bestaand beleid;
- Budgetten zijn, voor zover mogelijk, onderbouwd met kwantitatieve en kwalitatieve gegevens (de zgn. APK's);
- Ramingen zijn gebaseerd op realistische inschattingen;
- Stelposten zijn geactualiseerd;
- De begroting heeft een reëel ambitieniveau;
- De nog niet functioneel toe te rekenen bedragen worden via een aparte stelpost inzichtelijk gemaakt;
- De ramingen van zowel exploitatieposten als investeringsbedragen die betrekking hebben op BTW compensabele posten en BTW-plichtige posten zijn exclusief de te verrekenen BTW opgenomen;

- de algemene reserve moet voldoende blijven als weerstandsvermogen. De nota risicomanagement schrijft een ratio voor van 1,5.

Om meerjarig duurzaam beleid te realiseren zijn in 2016 diverse raadsessies opgestart, te weten:

- Kerntakendiscussie: het doel hiervan is keuzes te maken in welke taken en in welke hoedanigheid de gemeente Stein deze taken uitvoert.
- Krimp: de gemeente Stein is een krimp gemeente, hierdoor lopen de opbrengsten meerjarig verder terug. De krimpdiscussie dient te leiden in keuze hoe op termijn met minder middelen (beter) aan de behoefte van de burgers kan worden voldaan.
- Steinerbos: In Raadconferenties worden diverse scenario's besproken betreffende de toekomst van Steinerbos. Wellicht zijn er mogelijkheden die het gewenste effect behalen en de gemeente en hierdoor de burger minder geld kosten.

De uitkomsten van deze sessies kunnen van impact zijn op de financiële en formatieve mogelijkheden.

3.4 Risico's (financieel)

Op financieel gebied zijn de volgende risico's te onderkennen:

1. Grondexploitaties (denk ook aan relatie met VPB)
17 maart jl. is het definitieve Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV met de wijzigingen voortvloeiende uit het traject Vernieuwing BBV en de wijzigingen voortvloeiend uit de invoering van de Vennootschapsbelasting geplaatst in het Staatsblad (nr 2016, 101). In dit besluit zijn o.a. wijzigingen opgenomen in verband met de inwerkingtreding van de Wet modernisering Vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen (Vpb-plicht) en de gevolgen daarvan voor de verantwoording van de grondexploitaties.

Vorenstaande gewijzigde verslagleggingsregels hebben gevolgen voor de:

- de huidige balanswaardering van de grondexploitaties
- de vastgestelde grondexploitaties
- de rentetoerekening aan de grondexploitaties (zie 5.4 rentepercentages)
- de voorziening "Te verwachten verliezen".

Verder is per 1 januari 2016 de Wet modernisering Vennootschapsbelastingplicht in werking getreden. In 2016 wordt inzichtelijk gemaakt of de grondexploitaties gekwalificeerd worden als een onderneming in fiscale zin en dus belastingplichtig zijn voor de vennootschapsbelasting. Mocht vorenstaande aan de orde zijn betekent dit, dat voor de grondexploitaties vennootschapsbelasting afgedragen dient te worden over de fiscale winst.

2. Transitie Sociaal Domein
Voor 2017 moet evenals in 2016 uitgegaan worden van een structureel budget voor de uitvoering van € 540.000. In tegenstelling tot 2015 en 2016 worden voor 2017 vooralsnog geen incidentele kosten voorzien.
3. Steinerbos
Vastgesteld is dat in 2015 de baten ontoereikend waren om de lasten te dekken. Steinerbos BV heeft voor 2016 een sluitende begroting neergelegd waarbij diverse acties zijn doorgevoerd en een aantal actiepunten worden opgepakt. Dit blijft echter een risico. Ten tijde van het opstellen van de kadernota 2017 zijn ambtelijk een aantal mogelijke scenario's, op hoofdlijnen onderzocht, waaromtrent uw Raad de discussie aangaat. Uiteindelijk dient dit te leiden tot een beleidskeuze betreffende Steinerbos.
4. Vixia
Met name de omzetverwachting bij Vixia vormt een risico omdat een begroting in de huidige situatie gebaseerd is op een groot aantal aannamen. Het uitgangspunt voor dit moment is

de werkbegroting 2017. Eind 2016 komt hierop een bijgestelde begroting waarvan op dit moment geen indicatie is.

3.5 Voortgang bezuinigingen

De toezichthouder van de gemeente Stein, de provincie Limburg, beoordeelt alle in de begroting opgenomen bezuinigingsvoorstellen c.q taakstellingen op hard- en haalbaarheid. Hiermee wordt de realiteit van de ramingen en de realiteit van de gepresenteerde begrotingssaldi bepaald. Voor een positief oordeel is het noodzakelijk dat de raad een uitspraak doet over de invulling. De bezuinigingsmaatregelen dienen op programmaniveau ingevuld te zijn. Ook het proces dat bij het concretiseren wordt gevolgd dient vast te liggen.

Er dient dus sprake te zijn van een reëel perspectief. Bij een negatief oordeel van de provincie Limburg worden deze posten op de gepresenteerde begrotingssaldi gecorrigeerd. Dit kan tot gevolg hebben dat sprake is van een structureel begrotingstekort met mogelijk preventief toezicht tot gevolg.

Taakstellingen die aan verbonden partijen, waaronder gemeenschappelijke regelingen, worden opgelegd worden door de Provincie als niet reëel beschouwd, tenzij de betreffende verbonden partij of GR op bestuurlijk niveau heeft besloten dat en hoe deze opgelegde taakstelling daadwerkelijk wordt ingevuld. Het moet aannemelijk zijn dat de verbonden partij deze bezuinigingsmaatregel concreet invult.

De in de begroting opgenomen bezuinigingen worden aan bovenstaande getoetst.

4. HET BEELD VAN DE KADERNOTA

4.1 Kaderstellend

De kadernota is, zoals de naam al aangeeft, een kaderstellend document. Dit document geeft richting aan de ontwikkelingen voor Stein in de komende jaren.

De uitspraken van de raad over de kadernota vormen een belangrijke leidraad voor het opstellen van de begroting 2017-2020. Het toekennen van budgetten gebeurt niet in de kadernota 2017 in juli maar in november 2016 bij het vaststellen van de begroting 2017-2020. In die zin is er een belangrijk verschil tussen beide documenten: de kadernota is op hoofdlijnen richtinggevend en de begroting is taakstellend.

4.2 Het resultaat van de kadernota

Vanuit de in de vorige hoofdstukken geschetste basis, ontstaat het volgende financiële beeld voor 2016 en volgende jaren. Hierin zijn de 'nieuwe' wettelijke taken opgenomen als uit te voeren en de overige activiteiten zijn toegevoegd als wens. Omtrent deze activiteiten dienen:

- Vóór begroting 2017 keuzes te worden gemaakt, en
- Vóór begroting 2017 dekking te worden gezocht.

(Bedragen x € 1.000)	2016	2017	2018	2019
Vastgestelde begroting 2016:	- 376	+ 110	+ 376	+ 319
Begrotingswijzigingen:	+ 164	+ 166	+ 169	+ 173
Doorwerking berap-I 2016:	- 442	- 227	- 222	- 320
Begroting ná berap-I 2016:	- 654	+ 49	+ 323	+ 172
Financiële vertaling Omgevingswet		0	0	0
Financiële vertaling informatiebeveiliging en digitalisering		-70	-70	-70
Financiële vertaling private kwaliteitsborging in de bouw		PM	PM	PM
SubTotaal	-654	- 21	+ 253	+ 102
Overig				
MIP		- 63	-98	- 146
Actieve en Betrokken inwoners en ondernemers		PM	PM	PM
Participatiebedrijf Westelijke Mijnstreek		PM	PM	PM
Een gemeente die werk maakt van "iedereen kan meedoen"				
Samenwerking(-en)		PM	PM	PM
Verschuiving van de zorgvraag		PM	PM	PM
Steins Werkbedrijf i.o.		PM	PM	PM

(Bedragen x € 1.000)	2016	2017	2018	2019
Thema(-s) en activiteiten die burgers trekken en binden		PM	PM	PM
Stimuleren en faciliteren van economische groei		PM	PM	PM
Creëren van redenen om Stein te willen zien		PM	PM	PM
Onderhoudsniveau Openbare ruimte		PM	PM	PM
Verkeersregelinstallaties Urmonderbaan/A2		PM	PM	PM
Grootschalig wegreconstructie		PM	PM	PM
BOA		PM	PM	PM
Normalisatie woonwagenzaken		PM	PM	PM

Zoals reeds in het voorwoord is aangegeven is de kadernota 2017 beleidsmatig opgesteld. De PM posten worden in voorbereiding op de begroting 2017 zorgvuldig uitgewerkt om te komen tot een betrouwbare en realistische begroting.

Bij de verder uitwerking is het uitgangspunt een sluitende (meerjaren) begroting te presenteren. Dit leidt tot de volgende actiepunten:

1. Geconstateerd is dat jaarlijks activiteiten niet (kunnen) worden uitgevoerd en in de jaarrekening achteraf worden doorgeschoven. De capaciteitsplanning wordt bijgesteld om een realistisch beeld te krijgen omtrent welke activiteiten/investeringen wel en welke niet kunnen worden uitgevoerd.
2. De nog te realiseren bezuinigingen worden structureel gemonitord op realisatie. Hieromtrent wordt periodiek in de P&C documenten (jaarrekening, berap's, begroting) aan de gemeenteraad gerapporteerd.
3. De activiteiten in de huidige begroting worden beoordeeld, waar mogelijk worden deze vervangen door nieuwe activiteiten of vervallen ze. Zodra er sprake is van nieuw voor oud beleid, wordt dit ter goedkeuring aan de Raad voorgelegd.
4. Vanaf begrotingjaar 2017 wijzigen de verslaggevingsregels (BBV) van gemeenten en provincies. Beoordeeld wordt of er mogelijkheden zijn om eventueel in 2016 nog incidenteel middelen uit de Algemene Reserve te onttrekken en deze vervolgens in te zetten voor structurele dekking. Zodra deze mogelijkheden zich aandienen zullen wij deze aan uw Raad voorleggen.
5. In het bovenstaande financiële overzicht zijn structurele en incidentele posten opgenomen. De structurele posten dienen te worden gedekt uit de begroting. In de raadsessie financiën wordt besproken hoe om te gaan met de algemene reserve in relatie met de incidentele baten en lasten en het benodigde weerstandsvermogen. De ratio weerstandsvermogen in de jaarrekening 2015 bedraagt 9 daar waar de nota risicomanagement een ratio van minimaal 1,5 voorschrijft. Aangezien deze ratio mede bepaald wordt door de risicoanalyse en de risicobeheersing zal dit onderwerp in de raadsessie financiën eveneens aan bod komen.

De resultante uit deze actiepunten dient te zorgen voor een sluitende meerjarenbegroting en voor dekking voor de lasten.

5. RELATIE MET COALITIEAKKOORD 2014-2018

Onderstaand is schematisch de voortgang/ realisatie van het coalitieakkoord 2014-2018 “Besturen met creativiteit, improvisatie en innovatie” weergegeven:

5.1 Openbare Orde en Veiligheid

Samenwerking met inwoners, ondernemers en organisaties. Ondersteuning zinvolle burgerinitiatieven

Met de DOPsgewijze aanpak in alle kernen is inmiddels gestart. Tevens heeft al een evaluatie plaatsgevonden tussen college/MT en College/Raad.

Verder uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Samenwerking met politie, openbaar ministerie, inwoners en ondernemers.
2. Vergroten zichtbaarheid wijkagent
3. Bestuurlijke aanpak criminaliteit
4. Steunen van convenant ‘Veilige publieke taak’

5.2 Wonen

Woningbouw/volkshuisvesting

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Bramert Noord: Een stand still voor 4 jaren. Dit is in de Raad van 26 juni 2014 besloten.
2. Herhuisvesting Sinti Berg aan de Maas: Hieromtrent wordt de uitspraak van de Raad van State afgewacht.
3. Toekomstige woningbouw alleen door middel van benutten restcapaciteit binnen Centrumplan, Kattekop en Kanaalboulevard.
4. Kanaalboulevard: Met de ontwikkelaars in overleg over de wijziging van plannen. Het gewijzigde plan is inmiddels vastgesteld en verwerkt in het nieuwe bestemmingsplan. De afspraak met de ontwikkelaar is dat de infra fasegewijs wordt afgerond en parallel loopt aan de afbouw van het plan.
5. Verkeersveiligheid Molenweg: Dit is opgenomen in het investeringsprogramma voor 2019.

Ouderen

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Aangepast zorgwoning met een goede spreiding: Met welzijnscentrums en zorginstellingen zijn gesprekken opgestart om dit te concretiseren. Wordt ook in sommige DOPsgewijze aanpak meegenomen. Denk hierbij aan dorpsdagvoorzieningen Bie Gerda in Meers, DOC Elsloo en De Kooypoort, die reeds gerealiseerd zijn. Verdere continuering en ontwikkeling van deze dorpsontmoetingsplaatsen worden binnen de DOP-kaders gestimuleerd en gefaciliteerd.
2. In wijken volwaardige leefomgeving voor ouderen ontwikkelen: De hiervoor beschreven dorpsdagvoorzieningen, maar ook de wenstaxi Meers zijn voorzieningen die passen binnen de ze ontwikkelingen. Het winkelcentrum is op bereikbaarheid en toegankelijkheid gecontroleerd, waarbij gebruik is gemaakt van de expertise binnen de Participatieraad Stein en de Stichting Gehandicapten Limburg.

3. Stimuleren mantelzorg door toepassing beleidsregel: Het steunpunt Mantelzorg is steun en toeverlaat van met name de ouderen. Ook de ouderenadviseurs van de KBO bieden uitkomst bij diverse vragen en problemen.
4. Organiseren van ontmoetingsplekken: In de ruimtelijke structuurvisie wordt dit als een van de speerpunten genoemd. De dorpsdagvoorzieningen Bramerthof, de Kooypoort, Bie Gerda zijn reeds gerealiseerd. Het DOC Elsloo, gekoppeld aan het Maaslandcentrum, is eveneens inmiddels gestart.
De Kerk Kerensheide is als onderdeel van de DOP Stein in voorbereiding.

Jongerenhuisvesting

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Verlenen van starterleningen: De regeling Starterslening blijft voorlopig gehandhaafd.
2. Prestatieafspraken met woningcorporaties.
3. Verruiming verkoop complexen aan jongeren.
4. Afspraken projectontwikkelaars om grondprijs zo laag mogelijk te houden.

Item 2 en 4 worden meegenomen in de regionale afspraken met Maaskant Wonen en Wonen Limburg. Accenten voor versnelling worden meegenomen in de lokale Woonvisie (september 2016).

Maaskant Wonen en Wonen Limburg bieden jaarlijks woningen aan en hebben een jongerenregeling (-10%). In de nota grondenbeleid is een aangepaste grondprijs voor jongeren cq starters opgenomen.

Centrumplan

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Plan van aanpak realisatie winkelcentrum: Dit is inmiddels afgerond en fase 1 wordt in augustus 2016 geopend. De gemeenteraad neemt in juni een besluit over fase 2 (uitvoering in fase 2).
2. Herinrichting Omphaliusplein: Dit is momenteel in voorbereiding.
3. Onderzoek naar nieuwe subsidiebronnen: In 2016 is een subsidie toegekend. Onderzoek wordt uitgevoerd ten behoeve van een 1^e aanvullende subsidie en de verwachting is dat dit medio 2016 kan worden afgerond.
4. Risicoanalyse financiering door gemeenten: Dit is afgerond
5. Inspannen om tot een gevarieerd winkelaanbod te komen. Dit is een continuproces.

5.3 Bedrijvigheid

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Wegnemen van belemmeringen voor ondernemers en samenwerken met het bedrijfsleven: Er is een bedrijvencontact functionaris en een teamleider MRO aangesteld waardoor in de organisatie ook op inhoudelijk niveau korte lijnen zijn. Er is een (jaar)plan in voorbereiding waarin al het periodieke overleg met betrekking tot de portefeuille Economie, met daarin vastgelegd doel, frequentie en betrokkenen, wordt opgenomen. Tevens worden thematische onderwerpen geagendeerd. Verschillende bedrijfsbezoeken worden gepland, met naast bezoeken aan (bedrijven in) de industrieterreinen en haven, bijzondere aandacht voor de kleinere MKB-bedrijven.
2. Speciaal aandacht aan werkgelegenheid voor mensen met een uitkering: Deze uitvoeringsmaatregel is volop in ontwikkeling. Te denken valt aan:
  - a. Werkbedrijf Stein i.o.
  - b. Onderzoek 'nieuw Beschut'
  - c. Screening WWB'-ers voor een tijdelijk dienstverband binnen VDL nedcar
  - d. Sociaal-economische agenda wordt opgesteld n.a.v. ondernemersbijeenkomst maart 2016

- e. Social Return on Investment in nieuw inkoopbeleid
3. Onderzoek naar ontwikkelingen in de logistiek rondom de Haven: In overleg met DSM Directeur recentelijk commitment uitgesproken voor verdere verkenning Grand Design 2. Na verkenning in 2015-2016 volgt een subsidiescan en masterplan in 2016. In december 2016 wordt een economische visie aan de gemeenteraad voorgelegd.
4. Gemeentelijke steun voor nieuwe invulling voormalige Superconfexlocatie: Ontwikkelaar gaat voor een fasegewijze aanpak. Fase 1 is vestiging MAN (vergunning is verleend). Fase 2 is hotel (juni vergunningsaanvraag). Fase 3 is een verder vervolg van het mogelijke Leisure concept.

5.4 Verenigingen

Herijking subsidiebeleid

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Subsidieverlening op grond van waardering voor de bijdrage van verenigingen aan een leefbare samenleving
2. Toekennen subsidie op basis van output
3. Accommodaties verkeren in goede staat van onderhoud. Waar nodig t.b.v. verruiming van activiteiten doorvoeren van verbetering en vernieuwing.

Het nieuwe subsidiebeleid wordt, volgens planning, in december 2016 vastgesteld.

Multifunctionele accommodaties

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Inzetten op kwaliteitsverbetering, clustering, multifunctionaliteit en flexibiliteit van accommodaties en voorzieningen over de kernen.
2. Versterken samenwerking door in te zetten op gezamenlijk gebruik van voorzieningen.
3. Ondersteunen van initiatieven om tot samenwerking te komen.
4. Sturen op intensief en multifunctioneel gebruik van sportaccommodaties.
5. Ontwikkelen van beleid om eigen beheer en onderhoud door verenigingen (eventueel d.m.v. eigendomsoverdracht) te faciliteren.
6. Treffen van voorbereidingen voor realisering toekomstige multifunctionele accommodaties.

Het nieuwe accommodatiebeleid wordt parallel aan het project subsidiebeleid opgepakt. Vaststelling in december 2016. Daarnaast heeft uw Raad, in het kader van de Krimp, gevraagd een aantal scenario's uit te werken, waarin o.a. centralisatie van accommodaties of overdracht aan verenigingen is meegenomen.

Evenementen

Grootschalige evenementen verdienen de steun van de gemeente. Evenementenvergunningen integraal begeleiden.

Dit proces wordt binnen de gemeente inmiddels integraal opgepakt. Dit vereenvoudigt de aanvraag en bevordert de ondersteuning.

Oefenruimte bandjes

Het doel is meer ruimte realiseren waar bandjes kunnen oefenen.

De eerste gesprekken zijn geweest en de voorkeur is een groeimodel zonder gebouwelijke aanpassingen onder de vlag van de Scouting Stein. 23 april j.l. is de oefenruimte in pilotvorm geopend.

5.5 Steinerbos

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Steun voor initiatieven die bijdragen tot het verder terugdringen van de gemeentelijke exploitatiebijdrage: Uitwerking raadsconferentie Steinerbos (mei 2016).
2. Experiment gratis seizoens-abonnement: Het experiment heeft nog niet het gewenste resultaat opgeleverd tav terugdringen exploitatietekort. Uw Raad heeft besloten de gratis abonnementen in 2016-2017 voort te zetten met in acht name van de in de evaluatie genoemde verbetervoorstellen
3. Park toegankelijk voor mens en dier buiten het seizoen: In de winter is het park tot 16:00 voor een ieder toegankelijk.
4. Herinrichting openbare ruimte en onderzoek naar verruiming openbare deel: De gemeente wil een groot onderhoudsplan opstellen. De wensen en verwachtingen van o.a. ondernemers, betrokkenen en aanwonenden te inventariseren en worden in de planvorming betrokken. In 2015 zijn infrastructurele verbeteringen tav bereikbaarheid voor fietsers en voetgangers bij drukte aangebracht. In 2015-2016 is groot onderhoud aan het groen uitgevoerd ism omwonenden en instellingen. In juni wordt een RIB verstuurd om het vervolgtraject te schetsen.

5.6 Sociaal Domein

Transitie

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Plan van aanpak voor nadere uitwerking taakstelling binnen Sociaal Domein.
2. Inrichten en equiperen organisatie.

De transitie in het Sociale Domein was en is een omvangrijk proces. In de commissie Sociale Domein zijn Raads- en Commissieleden periodiek geïnformeerd omtrent de voortgang.

De taakstelling per 1-1-2015 van de gemeentelijke organisatie om transitieproof te zijn en de zorg continuïteit te borgen, is gelukt. Het Dienstverleningsconcept “één gezin, één plan, één regisseur” is gereed. Uit monitoring en klantgegevens moet blijken hoever dit concept doorgevoerd is bij de diverse zorgverleners.

Huishoudelijke hulp

Begin 2015 is de presentatie knelpuntenonderzoek huishoudelijke hulp voor ouderen afgerond. Medio 2015 is uitkering geormerkte gelden gestart.

Inmiddels is de huishoudelijke hulp, evenals de andere WMO-producten, in de arrangementensystematiek vervat. De herbeoordelingen zijn nu lopend. Per september 2016 vindt de levering van huishoudelijke hulp via deze nieuwe systematiek plaats.

Burgerparticipatie

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Bevorderen van participatie doelgroepen
2. Onderzoek samenwerking reguliere arbeidsmarkt
3. Dorpsontwikkelingsprocessen faciliteren en evalueren

Deze uitvoeringsmaatregelen zijn deels afgerond door deelname in het regionaal werkbedrijf.

De Raad van Stein heeft bij motie besloten om na te gaan op welke wijze de gezamenlijke raden van de Westelijke Mijnstreek binnen het sociaal domein meer en eerder in stelling kunnen worden gebracht, teneinde binnen zijn kaderstellende en controlerende taak te beslissen op diverse vraagstukken. T.a.v. de ontwikkelingen m.b.t. beschutte participatie (VIXIA/Berenschotrapport) heeft de raadswerkgroep de bestuurlijke legitimiteit van het GR-bestuur ter discussie gesteld en heeft opgedragen hieromtrent naar een construct te zoeken waarbij de gezamenlijke raden eerder en beter in positie worden gebracht. Ook dit onderzoek loopt momenteel.

Met name punt 1 en 3 betreffen continue maatregelen.

Jeugdzorg

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Uitvoeringsplan jeugdzorg. Dit wordt eind 2016 afgerond.
2. Dienstverleningsconcept 'Een gezin, een plan, een regisseur' gereed. Zie hieromtrent eveneens de toelichting bij Transitie. De organisatie staat maar de implementatie loopt nog zeker tot eind 2017.
3. Samenwerking in de keten om adequate jeugdzorg te kunnen bieden. Samenwerking, innovatie, kwaliteitsverbetering en de efficiencyvoordelen door schaalvergroting of samenwerking constante aandacht. Deze zoektocht blijft het proces binnen het sociale domein domineren, waarbij de ontwikkeling naar minder (langdurige) zorg en preventie het uitgangspunt blijft.

Communicatie

Het communicatieplan voor het Sociaal Domein wordt in 2016 afgerond.

5.7 Landschap

Algemeen

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Logische verbinding binnen de in de gemeente aanwezige groenelementen: Dit belandt in het Groenbeleidsplan. Dit wordt eind 2016 afgerond.
2. Realiseren struinp pad langs de Maas: Er is budget beschikbaar gesteld voor fietsverbinding België.
3. Aanhalen van recreatieve routes op de mogelijkheden van de Grensmaas. De fietsverbinding wordt gefaseerd uitgevoerd in verband met verruiming Julianakanaal. Het overige is afhankelijk van de werkzaamheden Grensmaas. Een deel vindt in 2017/2018 plaats en het overige in 2022/2023.
4. Uitbreiden recreatieve (fiets)verbinding op Belgisch grondgebied d.m.v. een vaste oeververbinding (fietsbrug) over de Maas; Procesbegeleiding en haalbaarheidsonderzoek worden in 2016 en 2017 voortgezet.
5. Toegankelijk maken van jaagpaden voor fietsers; Jaagpad/fietspad tussen brug Urmond en brug Berg aan de Maas zal eind 2017 worden aangelegd. Daar waar Jaagpaden tijdelijk zijn weggehaald in verband met verruiming Julianakanaal, worden deze vanuit het project in nieuwstaat teruggebracht.

5.8 Financiën

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Onderzoek naar bezuinigingen
2. Streven naar minimale lastendruk voor burgers
3. Hondenbelasting gelijk voor alle honden
4. Onderzoek naar inzetten van bijvoorbeeld de 'Essentgelden' als interne financieringsbron.

Omtrent de (ongerealiseerde) bezuinigingen wordt in de Jaarrekening, Begroting en Berap's gerapporteerd.

Hiernaast zijn in deze nota de acties beschreven die nodig zijn om middelen voor de begroting 2017-2020 te zoeken. Een sluitende meerjarenraming is hierin leidend.

Betreffende de belastingen wordt in 2016 een belastingbeleidsplan opgesteld. Dit wordt uw Raad voorgelegd.

De Essentgelden worden ingezet als financieringsbron zodat er voor dit deel geen extern geld dient te worden aangewend.

5.9 Personeel en Organisatie

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Heroriëntatie op organisatiestructuur
2. Strakkere sturing op welke doelen resultaten en maatschappelijke effecten met inzet van welke middelen wordt gerealiseerd.
3. Scheiding tussen financiën en control
4. Voorstel voor benodigde omvang van de organisatie op basis van een kerntakendiscussie
5. Inhuur van personeel tot een minimum beperken
6. Investeren in het op orde brengen en houden van het vaste personeelsbestand
7. Vrijheid voor managers om binnen het budget tot taakuitvoering te komen
8. Raadsprogramma's zijn voorzien van financiële middelen

Alle onderdelen zijn opgepakt en geborgd. Met uitzondering van de uitvoeringsmaatregel 'Kerntakendiscussie'. Deze discussie start op 20 juni 2016 en zal in het vervolg van 2016 zijn uitwerking krijgen.

5.10 Dienstverlening Centraal

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Herijking van programma Dienstverlening Centraal
2. Op basis van geactualiseerd plan van aanpak voorstellen doen voor gefaseerde aanpak

De herijking van het programma dienstverlening centraal is in 2015 afgerond. De niet gerealiseerde projecten zijn meerjarig doorgeschoven naar 2016-2019 en zijn als zodanig opgenomen in een nieuwe gefaseerde aanpak bij de lijnafdelingen en zijn in de begroting verwerkt.

5.11 Onderwijs

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. In beginsel kwalitatief basisonderwijs voor elke kern met aandacht voor goede geografische spreiding: Dit is afhankelijk van de uitkomst van het overleg met Kindante.
2. Scholen als integraal kind centrum: Dit is eveneens afhankelijk van de uitkomst van het overleg met Kindante.
3. Maximaal 8 klaslokalen voor basisschool De Brök. De nieuwbouw is gerealiseerd en in gebruik genomen. Inmiddels is er sprake van ruimtegebrek. Dit is onderwerp van overleg met het schoolbestuur.
4. (Vooralsnog) geen unilocatie in Bramert noord: Hieromtrent is een, vanwege een in de gemeenteraad aangenomen richtinggevend besluit, haalbaarheidsstudie in voorbereiding.

5.12 Ombouw peuterspeelzaalwerk naar peuteropvang

Raadsbesluiten zijn behandeld. Vooruitlopend op de omvorming naar kinderopvang is de subsidieverordening Peuteropvang door de Raad in juni vastgesteld. Op basis van het uitvoeren en bespreken van een evaluatie over de effecten en leerpunten van deze verordening en deze worden meegenomen in een (mogelijke) nieuwe verordening. Partners worden vanaf 1 januari 2015 gelijk behandeld.

5.13 Gezond bewegen

Binnen het onderwerp natte en droge gymnastieklessen is het bewegingsonderwijs een van de thema's. Een discussie in de commissie MZ heeft inmiddels plaatsgevonden. Dit heeft geleid tot een raadsbesluit waarbij bij wijze van pilot voor de groepen 3 t/m 8 van alle basisscholen zwemvaardigheid wordt gegeven, 5 x per schooljaar met ouderparticipatie als het gaat om vervoer en begeleiding van en naar het schoolzwemmen. Het schoolzwemmen past binnen het onderwijsprogramma, waar de schoolleiding bovendien heeft verklaard de vrijval op te vullen met droge gym. Er wordt m.a.w. meer beweging binnen het onderwijsprogramma te weeg gebracht. Eind van het volgend schooljaar wordt geëvalueerd.

5.14 Beheer openbare ruimte

Algemeen

Er is gesteld om geen bezuinigingen meer door te voeren op budgetten in de openbare ruimte. Voortschrijdend inzicht heeft geleid tot aanpassingen welke in juni 2016 aan de raad ter besluitvorming worden aangeboden. De beschikbaar zijnde budgetten zijn gelijk gebleven.

Wijkgerichte aanpak

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Intensiveren van directe aansturing en toezicht op de uitvoering
2. Effectueren van werkbedrijf per 1 januari 2015
3. Eenmalige bijdrage van € 500.000 ten behoeve van kwaliteitsimpuls openbare ruimte

In begroting is € 500.000 beschikbaar gekomen. De aanpak van de begraafplaatsen is vertraagd. Op basis van input van inwoners op de ontwerpen is een tussenstap gemaakt ten aanzien van het opstellen van een rapport over de toekomst van (het beheer van) de begraafplaatsen. Dit rapport is inmiddels afgerond. Gelijkzeitig zijn een substantieel aantal graven geruimd vanwege het niet verlengen van de grafrechten. Dit tezamen moet leiden tot een algehele heroverweging

over de wijze waarop de kwaliteitsimpuls gaat plaatsvinden. Heroverweging vindt plaats in 2016. Gewijzigde uitvoering najaar 2016.

Kattekop, Kanaalboulevard, Maasband en Meers

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Eenmalig bedrag van € 70.000 voor de aanleg van de openbare ruimte in het gebied Kattekop. Dit is inmiddels afgerond.
2. Opknappen van wegen in Maasband. Dit wordt medio 2016 opgepakt in overleg met de DOP Maasband en inwoners. De voorkeur is een gebiedsgewijze aanpak.
3. Verbeteren weg in Meers. Dit is afgerond.
4. Sturing op planning van reconstructies van wegen en pleinen. Dit betreft een continu proces.

Gebiedsgerichte aanpak

Bij GGA Urmond Oost wordt dit toegepast. Visie (RO) opgesteld en wordt besproken met stakeholders en eigenaren.

Inzake de herinrichting van het Sint Antoniusplein te Urmond is overeenstemming bereikt over de aankoop van het gebouw voor € 170.000. Het budget van € 175.000 (aankoop- en bijkomende kosten) wordt gedekt uit de Krimreserve.

De uitvoering van de visie, inclusief de sloop van het kerkgebouw en de herinrichting van deze locatie, wordt geïntegreerd in de gebiedsgerichte aanpak Urmond-Oost. De voorbereidingen voor de gebiedsgerichte aanpak zijn gestart. De uitvoering is gepland voor 2017 met doorloop naar 2018.

De gebiedsgerichte aanpak Berg aan de Maas is in 2015 afgerond.

5.15 Verkeer

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Innovatieve oplossingen voor oude dorpskernen
2. Aandacht voor doorstroming hoofdwegenstructuur
3. Aandacht voor geluidsoverdracht van A76

Maatregelen 1 en 2 zijn continue processen. Dit vindt zijn uitvoering in meerdere projecten.

De omgeving Tilliastraat heeft geluidsoverlast betreffende de A76. Samen met de omwonenden en de RUD zijn mogelijkheden onderzocht om hier een geluidsvoorziening te realiseren. Gezien de beperkte ruimte moet een combinatie worden gemaakt van een grondwal en een Greenwall. De totale investering bedraagt € 325.000, de structurele kapitaallasten bedragen circa € 19.000. Geld is inmiddels beschikbaar: uitvoering winter 2016.

5.16 Duurzaamheid

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Inkoop of het faciliteren van levering van duurzame energie: Dit staat gepland voor 2016.
2. Toepassen van LED verlichting in straatlantaarns: Dit is gestart in 2014 en is continu.
3. Gemeentelijke projecten met zonne- energie bedienen maar ook met ketenpartners afspraken maken dat te doen: Hieromtrent heeft in 2015 een pilot gelopen.
4. Toekomstige woningbouwprojecten op de haalbaarheid van duurzame investeringen te onderzoeken en waar mogelijk toe te passen: Dit wordt opgepakt bij toekomstige woningbouwprojecten.
5. Stimuleren van Energie investeringsaftrek voor bedrijven: Dit staat gepland voor 2016.
6. Gekeken moet worden naar energiebesparende maatregelen in bestaande gebouwen: Dit staat gepland voor 2016.
7. Onderzoek naar duurzaam waterbeheer: Dit is 2015 afgerond.
8. Toepassen van duurzaamheid bij evenementen: Betreft een continuproces.

In 2016 worden concrete voorstellen uitgewerkt zoals opgenomen in het uitvoeringsplan van de ruimtelijke structuurvisie.

In de economische structuurvisie wordt naast de sociaal-economische agenda ook aandacht geschonken aan de 'circulaire economie'. Dit interactieve proces om te komen tot deze visie wordt in 2016 samen met de ondernemers van Stein doorlopen.

5.17 Behoud karakteristieke en beeldbepalende gebouwen

Betreffende de Fanfarezaal is een prijsvraag uitgeschreven waarbij beeldbepalend karakter gebouw behouden blijft. Deze discussie wordt eveneens in de DOP's gevoerd. Vanuit de DOP's worden aanvullende kaders gesteld als de lijst met beeldbepalende gebouwen is vastgesteld

Het opstellen van het beleid dat leidt tot het invoeren van een gemeentelijke monumentenstatus voor beeldbepalende gebouwen gaat begin 2018 de laatste fase in.

5.18 Kunst en Cultuur

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Stimuleren project Cultureel erfgoed Stein. Dit is een doorlopend proces.
2. Uitbreiding van beide musea. Dit is in 2015 afgerond.
3. (Financieel) Faciliteren van evenementen. Dit is een doorlopend proces.
4. Onderzoek naar terugbrengen nostalgische kermis in Oud Stein. Dit proces wordt in 2016 afgerond.

5.19 Relatie met de burgers

De uitvoeringsmaatregelen zijn:

1. Grotere gemeentelijke projecten en plannen beginnen met een informatie wijze of andere wijze van contact met inwoners
2. Aandacht voor de veranderende rol van de gemeente bij burgerinitiatieven

Dorpsontwikkelingsplannen zijn een belangrijk proces. Er zijn al vele initiatieven ontplooid en lopende.

Daarnaast is er interactieve beleidsvorming en voorspraak bij (infra) projecten of nieuwe ontwikkelingen.

5.20 Regionale samenwerking

In april 2016 heeft uw Raad tijdens een daartoe belegde werkconferentie uitgesproken inhoud te willen geven aan samenwerking op uitvoeringsniveau en strategische visie tussen de gemeenten van de Westelijke Mijnstreek.

Hiernaast dient er inzicht te worden gegeven in de Gemeenschappelijke Regelingen en het functioneren hiervan.

Inmiddels is dit besproken in het Collegeoverleg Westelijke Mijnstreek, waarbij de afspraak is gemaakt mogelijkheden op haalbaarheid en wenselijkheid te onderzoeken in het collectief Burgemeesters en Gemeentesecretarissen.

6. TECHNISCHE UITGANGSPUNTEN BEGROTING 2017

6.1 Nieuwe BBV

Bij de invoering van het huidige Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in 2004 lag de nadruk op het vergroten van de transparantie van het proces van begroting- en verantwoording en het versterken van de positie van raad en provinciale staten.

Er zijn ruim 10 jaar na invoering van het BBV diverse ontwikkelingen die vragen om vernieuwing van het BBV.

De wijzigingen in het BBV zijn derhalve van toepassing op de voorbereidingen van het begrotingsjaar 2017. Dat betekent dat de begroting voor 2017, die in het kalenderjaar 2016 wordt opgesteld, in overeenstemming moet zijn met de nieuwe regels uit dit wijzigingsbesluit.

De exacte consequenties voor de begroting 2017 zijn nog niet geheel duidelijk.

De nieuwe regels uit dit wijzigingsbesluit hebben betrekking op de volgende onderwerpen:

1. Een uniforme indeling in taakvelden
2. Een uniforme basisset van beleidsindicatoren
3. Een uniforme basisset van financiële kengetallen
4. Verbeterde informatie over verbonden partijen
5. Inzicht in overhead en kosten
6. Enkele aanpassingen van het stelsel van baten en lasten

Ad 6. Enkele aanpassingen van het stelsel van baten en lasten

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Volgens de geldende voorschriften zijn gemeenten vrij om investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut al dan niet te activeren en daarbij versneld af te schrijven. De vrijheid om deze investeringen al dan niet te activeren leidt tot grote verschillen tussen gemeenten.

Met het oog op een betere vergelijkbaarheid van de kosten, wordt in het nieuwe BBV de systematiek van activering en afschrijving voor alle investeringen gelijk getrokken. Dit betekent dat investeringen met een maatschappelijk nut evenals investeringen met een economisch nut worden geactiveerd en afgeschreven over de verwachte levensduur.

Deze verplichting geldt alleen voor nieuwe investeringen die vanaf 2017 worden gedaan.

Activering investeringen: netto methode in geval van bijdragen van derden

Voor alle investeringen (zowel economisch als maatschappelijk nut) waarbij sprake is van bijdragen van derden, kunnen in de huidige systematiek bruto dan wel netto worden verantwoord. Ook hierbij is er voor gekozen om een uniforme verantwoordingsystematiek te hanteren die bijdraagt aan een betere vergelijkbaarheid en transparantie. Vanwege de administratieve eenvoud (de bijdrage hoeft niet over het verloop van de jaren te worden verantwoord) wordt de netto-methode verplicht gesteld voor alle investeringen.

Beter inzicht in het EMU-saldo

De berekening van het EMU-saldo vindt plaats op kasbasis terwijl gemeenten een baten en lastenstelsel hanteren en de sturing dus ook hierop geschiedt. Hierdoor krijgt het EMU-saldo niet de aandacht in de begrotings- en verantwoordingscyclus die nodig is. Voor gemeenten is het van belang om te weten of de referentiewaarden van het EMU-saldo die voor de afzonderlijke gemeenten berekend zijn, meerjarig overschreden worden. Omdat het consequenties heeft als

de macronorm overschreden wordt, is het voor afzonderlijke gemeenten van belang om meerjarig op de individuele referentiewaarden te sturen.

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo wordt door het nieuwe BBV voorgeschreven dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een geprognosticeerde balans wordt opgenomen alsook de berekening van het aandeel in het EMU-saldo.

Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt u meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte.

Wijzigingen met betrekking tot grondexploitatie

De in het BBV geregelde categorie van NIEGG (niet in exploitatie genomen gronden) die op de balans moet worden opgenomen is niet langer mogelijk. De commissie BBV heeft het advies uitgebracht om de categorie NIEGG niet langer in stand te houden en deze gronden onder de bestaande Materiële Vaste Activa (MVA) te plaatsen. Als gevolg hiervan is het niet langer mogelijk om rente of andere indirecte kosten die verband houden met deze gronden aan deze gronden toe te rekenen. Toerekening van rente en indirecte kosten is alleen mogelijk als er sprake is van BIE (bouwgronden in exploitatie) en hiervan is pas sprake als een exploitatiebegroting is vastgesteld. Indien er geen vastgestelde exploitatiebegroting aanwezig is moeten gronden in de toelichting op de balans worden opgenomen als MVA.

6.2 Loon- en prijsontwikkelingen

In berap 1-2016 is rekening gehouden met een salarisstijging van 3% met ingang van 1 januari 2016 en van 0,4% per 1 januari 2017 op basis van de eind maart 2016 afgesloten nieuwe cao. Voor de jaren 2018 en 2019 is rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van de loonkosten met 1%. De nieuwe cao loopt tot 1 mei 2017.

Voor de programmabegroting 2017-2020 wordt met een jaarlijkse stijging van de loonkosten met 1% gerekend. Indien de werkelijke loonkostenontwikkeling afwijkt wordt met de actuele ontwikkeling rekening gehouden.

6.3 Dividend

Dividend Enexis Holding N.V.

De Provincie adviseert het dividend van Enexis voor de komende begroting 2017 en de meerjarenbegroting 2018-2020 op te nemen voor een bedrag van € 0,67 per aandeel. Dit bedrag is gelijk aan het bedrag dat in de (meerjaren)begroting 2016 reeds verwerkt is.

Bank Nederlandse Gemeenten

Het voorstel aan de aandeelhouders is om over 2015 een dividend uit te keren van 1,02 per aandeel. De Provincie adviseert het dividend van de BNG voor de komende begroting 2017 en de meerjarenbegroting 2018-2020 te ramen op maximaal € 1,02 per aandeel. In de (meerjaren)begroting 2016 is met een bedrag van € 0,57 per aandeel rekening gehouden. Voor Stein betekent dit een structureel hogere baat van € 8.700

6.4 Rentepercentages

Rentepercentages

Wijziging Besluit Begroting en verantwoording (BBV)

Bij de wijziging van het BBV is de toerekening van rente een belangrijk aandachtspunt. Hiervoor heeft de commissie BBV een notitie rente uitgebracht. Hoe met de rente moet worden omgegaan bij de grondexploitatie staat beschreven in de notitie grondexploitatie. Deze notities treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2017. De impact van deze aanpassingen is op dit moment nog niet bekend. De berekening hiervan zal bij het opstellen van de begroting 2017 plaatsvinden.

Algemeen

De rente staat op een historisch laag niveau. In berap I-2016 is meerjarig met een rente voor nog aan te trekken geldleningen van 3,5% rekening gehouden. Voor de programmabegroting 2017-2020 wordt eveneens met 3,5% rente gerekend.

Rentetoerekening bouwgrond in exploitatie (BIE)

Op basis van het BBV is het toegestaan om (een deel van de) rente toe te rekenen aan Bouwgrond in Exploitatie. Tot 1 januari 2016 bestonden er geen nadere voorschriften over de wijze waarop de hoogte van de aan grondexploitaties toe te rekenen rente moest worden bepaald. Middels de 'Notitie Grondexploitatie' is per 1 januari 2016 een leidende interpretatie van de regelgeving opgenomen.

De toegestane toe te rekenen rente aan de bouwgrond in exploitatie moet worden gebaseerd op de daadwerkelijk te betalen rente. Het te hanteren rentepercentage is het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar de verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen.

Met toepassing van voornoemd voorschrift zal het doorberekende rentepercentage voor de Bouwgrond in exploitatie lager worden dan voorafgaande jaren. Dit zal dan ook uiteindelijk het exploitatiesaldo van de begroting negatief beïnvloeden. Een exacte berekening zal bij het opstellen van de begroting 2017 plaatsvinden.

BIJLAGE I MEERJARENINVESTERINGSPLANNING

Nieuwe projecten Meerjaren Investerings Plan (MIP)	2017	2018	2019	2020
<u>Veilige schoolomgeving (10 locaties)</u>				
1. Inventarisatie	€ 50.000			
2. Realisatie	€ 150.000	€ 200.000	€ 100.000	
<u>Verkeersmaatregelen (Ad hoc)</u>		€ 100.000	€ 150.000	€ 150.000
Snelheidsremmers Industrieweg- Havenstraat	€ 75.000			
Opwaardering Mergelakker	€ 300.000			
Verkeer, onderzoek en advies extern	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
Fietsverbinding Meers - Stein		€ 250.000		
Parkeerterrein nieuw zwembad / uitrijden parkeerplaats medewerkers gemeentehuis / aansluiting Stadhouderslaan			€ 400.000	
Aanpassen komgrenzen op de GOW, Stadhouderslaan en Businesspark Stein (t.h.v. Shell) conform richtlijnen ASVV		€ 60.000		
Uitvoering projecten/acties vanuit verkeersarrangement Elsloo	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
<u>Aanpak rotondes t.b.v. bereikbaarheid</u>				
1. Heerstraat-Zuid / Heisteeg (na 2020)				
2. Steinderweg / Helmbloem				€ 400.000
3. Steinderweg / Mauritsweg			€ 400.000	
SUBTOTAAL	€ 595.000	€ 630.000	€ 1.070.000	€ 570.000
<u>Fietsroutenetwerk (subtotaal):</u>				
1. Fietsverbinding Beekstraat - A76 r. België (duidelijke route aanduiding)				€ 5.000
2. Kruispunt Heerstr. Zuid - Den Hoekstraat (realiseren veilige fietsoversteek)				€ 50.000
3. Kruispunt Noelweg - Heerstr. Centrum (realiseren veilige fietsoversteek)				€ 50.000
4. Kruispunt Mauritsweg - Heerstraat Centrum (realiseren veilige fietsoverstreek / reconstructie)		€ 150.000		

Nieuwe projecten Meerjaren Investerings Plan (MIP)	2017	2018	2019	2020
5. Kruispunt Heirstraat - Belikstraat (realiseren plateau / inritconstructie t.b.v. fiets)		€ 15.000		
6. Kruispunt Heirstraat - Pannestraat (realiseren plateau / inritconstructie t.b.v. fiets)		€ 15.000		
7. Ronde Heirstraat - Mauritslaan (realiseren vrijliggende fietspaden)			€ 100.000	
8a. Kruispunt Bergerweg - Molenweg Noord		€ 75.000		
8b. Realiseren vrijliggende fietspaden Bergerweg		€ 300.000		
9. Kruispunt Koningsstraat - Bergermaasstraat (realiseren fietsveilige kruising)				€ 15.000
10. Kruispunt Slagboomweg - Graetheidelaan (optimaliseren fietsaansluiting / kruispunt)			€ 150.000	
11a. Kruising Mauritslaan - Chemelot ZX-weg (realiseren fietsveilige kruising)			€ 85.000	
11b. Fietspad tussen Chemelot ZX-weg - Nieuwe Postbaan (asfalteren en positioneren fietspaden)			€ 35.000	
12. Kruising Mauritslaan - Conventuelenstraat (Aanbrengen inritconstructie)				€ 20.000
13. Zebraoversteek Mauritslaan - Conventuelenstr. (Veilige VOP / plateau aanbrengen)				€ 20.000
14. Mauritslaan (Aanbrengen 4 inritconstructies)				€ 100.000
15. Noordelijke fietsoversteek Heidekampweg - Nijverheidsweg (Aanbrengen middengeleider t.b.v. fiets)	€ 10.000			
16. Dubbelzijdig fietpad voor gemeentehuis (verbreden fietspad en kruising richting zwembad optimaliseren)	€ 50.000			
17. Kruising Mauritslaan - Raadhuisstraat (fietsveilig inrichten)				€ 20.000
18. Ronde Koolweg - Business Park Stein (verhogen fietscomfort , asfalteren)				€ 25.000
19. Hoek Michiel de Ruyterstraat - Rembrandtstraat (versmallen middengeleider)	€ 10.000			
20. Mauritslaan (Aanbrengen 4 inritconstructies)				€ 100.000
21. Aanleg fiets- en voetgangersoversteken Molenweg Noord – Bergerweg	€ 20.000			
22. Realiseren fietsvoorzieningen langs GOW Michiel de Ruyterstraat (Elsloo, ter hoogte van de kruising met de Rembrandtstraat)	€ 10.000			
23. Realiseren fietsvoorzieningen langs GOW Mauritslaan (tussen Heirstraat en Paalweg) en Plakstraat (tussen Kampstraat en Raadhuisstraat)	€ 20.000			
SUBTOTAAL Fietsrouten netwerk :	€ 120.000	€ 555.000	€ 370.000	€ 405.000
TOTAAL	€ 715.000,00	€ 1.185.000,00	€ 1.440.000,00	€ 975.000,00